

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

**ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯН ДОБИ
СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА
РАНЬОМОДЕРНОГО
ЧАСУ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ
ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ
О.М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

**КАФЕДРА
ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Освітній ступінь
Галузь знань
Спеціальність
Освітньо-професійна програма
Кількість кредитів
Рік підготовки, семестр
Компонент освітньо-професійної програми

**бакалавр
01 Освіта/Педагогіка
014 Середня освіта (Історія)
Середня освіта (Історія)**

**4
3 рік, V семестр**

Вибіркові навчальні дисципліни, які вивчаються
понад обсяги, визначені навчальним планом
згідно з розкладом

Дні занять
Мова викладання
Консультації

українська
щовівторка 11.30-12.30 (304 кабінет, з
можливістю дистанційної роботи на платформах
ZOOM, Google Meet та Google-class).

Викладач

кандидат історичних наук, доцент

Контакти

Шара Любов Миколаївна

Е-mail: ljuba_che@ukr.net

Тел.моб.: +38(099)52-57-558

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ¹

Навчальний курс «Історія слов'ян доби середньовіччя та ранньомодерного часу» розрахований на здобувачів вищої освіти історичних спеціальностей з урахуванням наявності у них базового рівня знань (середньої освіти), які навчаються за освітньо-професійними програмами підготовки бакалавра.

Навчальна дисципліна побудована відповідно до вимог Європейської Кредитно-Трансферної системи (ECTS), містить 3 змістові модулі:

1. Державотворчі процеси у південних слов'ян (VII – XVIII ст.).
2. Політичний та соціально-економічний розвиток західнослов'янських народів упродовж IX – XVIII ст.
3. Східнослов'янська спільнота за доби середньовіччя та ранньомодерного часу (IX – XVIII ст.).

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти фахових компетентностей, пов'язаних із розумінням сутності визначальних процесів в історії слов'янських народів означеного періоду та застосування їх під час професійної діяльності.

¹ Детально про дисципліну див.: Google-class «Історія слов'ян доби середньовіччя та ранньомодерного часу».

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно ОПШ	Компетентності
ЗК 03	Здатність активно вчитися впродовж життя й оволодівати інноваційними стратегіями навчання.
ЗК04	Здатність виявляти ініціативу, підприємливість, генерувати нові ідеї, визначати та розв'язувати проблеми.
ЗК 05	Здатність ефективно працювати одноосібно, у складі команди і в мультидисциплінарному оточенні.
ЗК 06	Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології.
ЗК 07	Здатність спілкуватися державною мовою усно та письмово, доносити власну думку іноземною мовою усно та письмово.
СК 09	Здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки. Здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв'язку основних історичних процесів та постатей.
СК 10	Здатність до абстрактного мислення, пошуку, оброблення, аналізу та синтезу інформації з різних джерел.
<i>Вивчення курсу «Історія слов'ян доби середньовіччя та раннього нового часу» дозволить сформувати цілісне бачення історії Європи, а, отже, значно поглибить наступні програмні результати навчання:</i>	
ПРН 02	Розуміння значення культури як форми людського існування, здатність цінувати різноманіття та мультикультурність світу і керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.
ПРН 11	Здатність чітко і логічно відтворювати базові історичні знання, оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування в учнів цілісної історичної картини світу.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі					
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Модуль 1.													
Державотворчі процеси у південних слов'ян (VII – XVIII ст.).													
Тема 1-2. Формування слов'янських ранньфеодальних держав на Балканах (VII – XIV ст.).	15	4	4			7	17	2	-				15
Тема 3-4. Південнослов'янські народи у складі Османської імперії (XV – XVIII ст.).	21	4	2			15	27	2	2				25
Разом за змістовим модулем 1	36	8	6			22	44	4	2				40

Модуль 2. Політичний та соціально-економічний розвиток західнослов'янських народів упродовж IX – XVIII ст.											
Тема 1. Польські та чеські землі у IX – XV ст.	8	2	2			4	14	2	-		10
Тема 2-3. Слов'янські народи у складі Австрійської монархії XVI – XVIII ст.	23	4	4			15	11	2	4		5
Тема 4. Річ Посполита: трансформування політичної та соціально-економічної систем XVI – XVIII ст.	7	2	2			3	15	-	-		15
Разом за змістовим модулем 2	38	8	8			22	40	4	4		30
Модуль 3. Східнослов'янська спільнота за доби середньовіччя та ранньомодерного часу (IX – XVIII ст.).											
Тема 1-2. Московія протягом XIII – XVII ст.	18	4	2			12	7	2	-		5
Тема 3. Основні етапи історії білоруського народу..	14	2	-			12	9		-		5
Тема 4. Російська імперія XVIII ст.	14	2	4			8	20	2	2		20
Разом за змістовим модулем 3	46	8	6			32	36	4	2		30
Усього годин	120	24	20			76	120	12	8		100

Тематика практичних занять²

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Друге Болгарське царство (1185-1396 рр.)	4
	Національне Відродження у південних слов'ян упродовж XVII – XVIII ст.	2
Модуль 2		
2	Боротьба слов'янських народів з агресією монголо-татарських завойовників і хрестоносців (XIII – XV ст.)	2
3	Слов'яни в контексті реформаційного руху	4
4	Культурні здобутки західного слов'янства за доби середньовіччя і ранньомодерного часу (XV – XVII ст.)	2
Модуль 3		
5	Формування Московської централізованої держави	2

² Методичні рекомендації та список літератури до кожного заняття див.: Google-class «Історія слов'ян доби середньовіччя та ранньомодерного часу».

6.	Культурна спадщина східнослов'янської спільноти у межах Російської імперії XVIII ст.	4
Усього годин практичних занять		20

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків. Т.1. Чернівці, 2010.
2. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків. Т.2. Чернівці, 2011.
3. Гудзь-Марков А. История славян. Москва, 1997.
4. Духопельников В. История России. Харьков, 2003.
5. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. Львів, 2002.
6. Зінко О., Калитко С., Кравчук О., Поп І. Нариси історії Чехії. Вінниця, 2017.
7. Історія південних і західних слов'ян / за ред. В.Ярового. Київ, 2001.
8. Історія Центрально-Східної Європи / за ред. Л.Зашкільняка. Львів, 2001.
9. Кріль М. Історія Словаччини. Львів, 2006.
10. Крижановська О. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського середньовіччя. Київ, 2004.
11. Скрынников Р. Великий государь Иоанн Васильевич Грозный: В 2-х томах. Смоленск, 1996.
12. Скрынников Р. Возвышение Москвы. *Скрынников Р. Русь IX – XVII вв.* Санкт-Петербург, 1999. С.124-136.
13. Супричов О. Країни Центрально-Східної і Східної Європи. *Географія та основи економіки в школі.* 2009. № 3. С.34-41; там само. № 4. С.36-41.
14. Хома Н. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ, Львів, 2003.
15. Хрестоматія з історії держави і права України. Київ, 2003.
16. Хрестоматія з історії західних та південних слов'ян: посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів/ упор. В. Яровий. Львів, 2001.
17. Цьольнер Е. Історія Австрії. Львів, 2001.
18. Чорній В. Історія Болгарії. Львів, 2007.

Допоміжна література:

1. Архитектура XVIII в. в России. URL: <https://archirussia.com/istoriya-2/architektura-18-veka-v-rossii/>
2. Архитектура XVIII в. в России. URL: https://thearchitect.pro/ru/news/4207-Arhitektura_18_veka_v_Rossii_velikoe_nasledie_i_dostoanie_strany
3. Баран В. Суспільний розвиток слов'ян у світлі етнографії, археології та історичних джерел *Історія в школах України.* 2006. №4. С.43-44; 2006. 5. С.45-47; 2006. 7. С.52-56.
4. Баран В. У пошуках прабатьківщини слов'ян. *Історія в школах України.* 2003. №1. С.29-34.
5. Битва народів»: 600 Грюнвальдської битви. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/ukraine/2010/07/100716_grunwald_cherkas_oh
6. Богомільство. URL: <http://www.pravenc.ru/text/149507.html>
7. Боротьба за Прибалтику. URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/2384>
8. Боротьба руського народу проти німецьких, шведських і датських феодалів. URL: https://studme.com.ua/1175100914060/istoriya/borba_russkogo_naroda_protiv_nemetskih_shvedskih_datskih_feodalov.htm
10. Вирський Д. Богомільство. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Bogomylstvo
11. Гаєцький В. Історичні причини Куликовської битви. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/86777/02-Gaetsky.pdf?sequence=1>
12. Герасименко О. Ігумен усієї Русі: «опричний монастир» Івана Грозного. URL: <https://www.verbum.com.ua/02/2020/to-play-roles/hegumen-of-all-rus/>
13. Головін Ю. Московська держава за Івана Грозного. *Історія України.* 2007. №47. С.18-23.

14. Головін Ю. Ян Гус, його життя і діяльність. *Історія України*. 2007. №7. С.9-15.
15. Головченко В. Витоки агресивності зовнішньої політики Росії. URL: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/56-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-227-1-10-20170123.pdf>
16. Головченко В. Історичні підстави агресивної зовнішньополітичної стратегії Росії. URL: <file:///C:/Users/1/AppData/Local/Temp/3014-11046-1-PB.pdf>
17. Гуцул Л., Гуцул О. URL: Мовна політика російського уряду у другій половині XVIII ст. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099715.pdf>
18. Дзюба О. Українці в культурному житті Росії (XVIII ст.): причини міграції. URL: <http://litopys.org.ua/vzaimo/vz10.htm>
19. Друге Болгарське царство. URL: <https://studfile.net/preview/5603123/page:18/>
20. Друге Болгарське царство. URL: <http://litopys.org.ua/dvornik/dv08.htm>
21. Друге Болгарське царство в 40-70-х рр. XIII ст. URL: <https://studfile.net/preview/5118397/page:7/>
22. Європейська Реформація XVI ст.: історико-антропологічний вимір (до 500-ї річниці початку Реформації в Європі): матеріали міжнародної наукової конференції. Запоріжжя, 2017. 216 с. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=10&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjnlKiXzNvnAhWiyKYKHTZ8A18QFjAJegQICRAB&url=http%3A%2F%2Fweb.znu.edu.ua%2Fhistory-society%2F%2Fpubl%2Fmarket-reformatsiya-Last_.pdf&usg=AOvVaw3Jd_0bksjceyuQYTEHFzbk
23. Закарпатська реформатська церква: історія та особливості розвитку. URL: <https://r500.ua/zakarpatska-reformatska-tserkva-istoriya-ta-osoblivosti-rozvitku/>
24. Опричнина Івана Грозного. URL: https://studme.com.ua/1708080314075/istoriya/oprichnina_ivana_groznogo.htm
25. Посилення Московської держави та входження Чернігово-Сіверщини до її складу. URL: https://history.ed-era.com/mizh_russyu_ta_richchyu/posulennya_moskovsoy_derzhavu_ta_vkhodzhennya_chernygo_vo_syv_erschunu_do_skladu
26. Правління Івана III. URL: https://studme.com.ua/12920522/istoriya/pravlenie_ivana_iii.htm
27. Реформація в Польщі. URL: <http://litopys.org.ua/ohienko/oh04.htm>
28. Реформація в Чехії та її наслідки. URL: <http://litopys.org.ua/dvornik/dv11.htm>
29. Реформація і слов'яни. URL: <http://litopys.org.ua/dvornik/dv19.htm>
30. Рожко І. Ян Гус: «Не зречуся!» URL: <https://r500.ua/yan-gus-ne-zrechusya/>
31. Сегеда С. Походження та рання етнічна історія слов'ян. *Народна творчість та етнографія*. 2008. №6. С.24-31.
32. Старикова Л. Театр в России XVIII в.: Опыт документального исследования. Москва, 1997. 152 с. URL: <http://teatr-lib.ru/Library/Starikova/xviii/>
33. Стояння на річці Угрі завершилося в 1480 р. URL: <https://srcaltufevo.ru/uk/stoyanie-na-reke-ugre-v-1480-godu-zavershilos-stoyanie-na-ugre.html>
34. Утворення Московської держави. URL: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/4588>
35. 640-річчя Куликовської битви: коли волинський князь воював за московського. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kulykovska--bytva/30836440.html>
36. Флоря Б. Поздний Новгород и Чехия Ягеллонов. *Седние века*. 2011. № 3-4. С. 9-26.
37. Цебрій І. Особливості соціально-економічного та культурно-політичного розвитку польських і чеських міст в епоху Середньовіччя. *Історична пам'ять*. 2007. № 1. С.183-190.
38. Чорній В. Боснія і Герцеговина: з історії етносів і релігій. *Людина і світ*. 2001. №7. С.45-51.
39. Ціватий В. Міжнародно-політичні наслідки й фронтири Тридцятилітньої війни (1618-1648): історичний, дипломатичний та інституціональний дискурси / Вячеслав Ціватий // Наукові записки. Серія: Історія: збірник наукових праць/ гол. ред. О. А. Мельничук; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця: Твори, 2019. – Вип. 27. – С. 88-96.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Викичення. URL: <https://history.wikireading.ru/195437>
2. Історія та гуманітарні науки. URL: <https://ukrhyst.at.ua/>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/>
4. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/dvornik/dv02.htm>
5. Східна література. Середньовічні історичні джерела Сходу і Заходу. URL: <http://www.vostlit.info/>

ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Здобувач вищої освіти має право:

- безперешкодно висловлювати власну точку зору у письмовій чи усній формі за умови достовірної наукової аргументації;
- ініціювати дискусії та виносити на загальне обговорення контроверсійні оцінки обговорюваних проблем;
- ставити запитання до доповідачів на семінарських заняттях, доповнювати й уточнювати їхні відповіді;
- пропонувати власні варіації виконання самостійної роботи;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу (у разі відсутності через хворобу або поважну причину – надати підтверджувальну довідку);
- не запізнюватися, мати належний зовнішній вигляд; під час занять не користуватися мобільним телефоном;
- старанно готуватися до семінарів; відпрацьовувати пропущені практичні заняття у визначений викладачем час;
- старости груп повинні контролювати своєчасне забезпечення семінарського заняття історичною картою або засобами для презентації (при потребі).
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Пропущені заняття дозволяється відпрацьовувати упродовж **семестру** (до початку залікової сесії), кожного вівторка, у час, визначений для консультацій (11.30-12.30 год) або, у разі дистанційного навчання, – через Google-class, платформи ZOOM і Google Meet.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися засад «Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (https://drive.google.com/file/d/1TggRAFOOn49g08VcMd_XsZHGyYNpm5LPs/view)). У процесі навчання вимагається: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного і підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); вказання посилань на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела матеріалів. Забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Розподіл балів

Поточне оцінювання та самостійна робота										Разом
ЗМ № 1			ЗМ № 2				ЗМ № 3			
Т 1-2	Т 3-4	т/з, т/р	Т 5	Т 6-7	Т 8	т/з, т/р	Т 9-10	Т 11	Т 12	т/з, т/р
14	11	6	7	16	7	6	10	4	13	6
										100

